

AKTIVIZAM GRAĐANA U LOKALNOM RAZVOJU

Tvoj glas. Tvoja zajednica. Tvoja promena.

1. LOKALNI RAZVOJ

“Lokalni razvoj je proces izgradnje snažnijih i dinamičnijih zajednica, prepunih ekonomskih prilika, u kojima svi stanovnici uživaju u visokom kvalitetu života. Otvaranje radnih mesta, konkurentnost, inkluzija, društvena povezanost i ponos zajednice u središtu su savremenog pristupa lokalnom razvoju” (OECD).¹

Lokalizacija ciljeva održivog razvoja (SDG²) znači prenošenje globalnih ciljeva u lokalne strategije i budžete prema specifičnim potrebama zajednice. Proces se zasniva na inkluzivnosti, partnerstvu i saradnji svih nivoa vlasti, stavljajući lokalnu zajednicu u središte održivog razvoja.

Znači počinje od ljudi koji poznaju svoju ulicu, selo, naselje i zajednicu – i koji žele da ono što vide oko sebe bude bolje, kako bi im kvalitet života bio bolji.

Građanski aktivizam podrazumeva da građani prepoznaju probleme i potrebe svoje zajednice, povezuju se sa drugima i učestvuju u pronalaženju i sprovođenju rešenja.

Ne morate biti političar, stručnjak ili član velike organizacije da bi pokrenuli promenu.

Dovoljno je da primetite problem, pronađete ljude kojima je važan i napravite prvi korak.

2. ŠTA JE GRAĐANSKI AKTIVIZAM?

Građanski aktivizam je organizovano ili spontano delovanje građana sa ciljem da se utiče na određeni problem, odluku ili stanje u zajednici.

To može biti:

- pokretanje inicijative za uređenje parka;
- organizovanje akcije čišćenja;

¹ <https://www.oecd.org/en/topics/local-development.html>

² <https://sdgs.un.org/publications/inter-agency-policy-briefs-accelerating-progress-2030-agenda-local-global-levels>

- zalaganje za bezbedniji saobraćaj;
- učešće u izradi lokalnog plana razvoja;
- organizovanje tribine ili javne debate;
- prikupljanje potpisa;
- praćenje rada lokalne samouprave;
- pokretanje projekta;
- zaštita reke, šume ili drugog prirodnog dobra;
- pomoć ugroženim grupama;
- uključivanje mladih u donošenje odluka...

Od problema do promene

PRIMETI → POVEŽI SE → INFORMIŠI SE → PREDLOŽI → ORGANIZUJ → DELUJ → PRATI REZULTAT

Aktivizam nije samo protest. Aktivizam je i kada grupa stanovnika zajedno sa lokalnom samoupravom osmisli kako da se uredi javni prostor.

Aktivizam je i kada mladi organizuju kampanju protiv bacanja otpada. Aktivizam je i kada građani dođu na javnu raspravu i daju konkretne predloge.

Zašto je lokalni nivo važan?

Veliki broj odluka koje direktno utiču na svakodnevni život stanovnika zajednice donosi se upravo na lokalnom nivou.

To su pitanja kao što su:

- javni prostori;
- lokalna infrastruktura;
- komunalne usluge;
- upravljanje otpadom;
- lokalni planovi;
- zaštita životne sredine;
- kultura i sport;
- podrška mladima;
- razvoj sela i lokalne privred

Građanin nije samo korisnik lokalnih usluga – građanin može biti partner u njihovom unapređenju.

Dobro učešće znači: **informisati se → razumeti problem → dati argumentovan predlog → uključiti se → pratiti šta se sa**

3. KOJA SU PRAVA GRAĐANA?

U Srbiji postoje različiti mehanizmi za neposredno uključivanje građana u lokalnu samoupravu.

1. **Zakon o lokalnoj samoupravi**³. Krovni akt koji uređuje ovu oblast u kojem stoji da “lokalna samouprava predstavlja osnovno pravo građana da neposredno i preko svojih predstavnika upravljaju javnim poslovima od zajedničkog interesa”.
2. **Zakon o referendumu i narodnoj inicijativi**⁴. Detaljno reguliše tehničke aspekte, načine prikupljanja potpisa, rokove i procedure za sprovođenje referenduma i predavanje inicijativa kako na republičkom, tako i na lokalnom nivou, osiguravajući da volja aktiviranih građana dobije pravni epilog.
3. **Zakon o planskom sistemu Republike Srbije**⁵. Postavlja pravni okvir za izradu svih dokumenata javnih politika i **lokalnih planova razvoja**. Izričito propisuje princip **participacije**, što znači da lokalna samouprava tokom izrade Planova razvoja (bilo da je reč o infrastrukturi, zaštiti životne sredine, privredi...) mora da omogućiti učešće građana, privrede i civilnog društva kroz radne grupe, konsultacije i javne prezentacije. Nadležni predlagač treba da razmotri sugestije i informiše učesnike o rezultatima konsultacija.

Više informacija o načinu građanskog učešća možete pronaći na portal eUprava, na stranici [eParticipacija](#).

4. **Zakon o budžetskom sistemu**. Kroz ovaj zakon i prateća uputstva Ministarstva finansija podstiče se mehanizam pod nazivom **participativno budžetiranje**. Građani imaju zakonsku mogućnost da direktno predlažu projekte (npr. uređenje parkova, biciklističkih staza, ulične rasvete) koji će se finansirati iz lokalnog budžeta za narednu godinu.

Više info na linku <https://budzet.mfin.gov.rs/sr-lat/>

Zakon o lokalnoj samoupravi, kao oblike neposrednog učešća građana prepoznaje⁶: građansku inicijativu, zbor građana i referendum.

3.1. GRAĐANSKA INICIJATIVA

Građani mogu predložiti skupštini jedinice lokalne samouprave donošenje određenog akta, promenu statuta ili drugih akata, kao i raspisivanje referenduma, u skladu sa zakonom i statutom.

O navedenom predlogu, skupština je dužna da održi raspravu i da dostavi obrazložen

³ Sl. glasnik RS”, br. 129/2007, 83/2014, 101/2016 i 47/2018 i 111/2021

⁴ Sl. glasnik RS”, br. 111/2021 i 119/2021

⁵ Sl. glasnik RS", br. 30/2018

⁶ Zakonom o lokalnoj samoupravi („Sl. glasnik RS”, br. 129/2007, 83/2014, 101/2016 i 47/2018 i 111/2021 – dr. zakon) i Zakonom o referendumu i narodnoj inicijativi („Sl. glasnik RS”, br. 111/2021 i 119/2021); "Sl. glasnik RS", br. 30/2018)

odgovor građanima u roku od 60 dana od dobijanja predloga

Broj potpisa građana potreban za pokretanje građanske inicijative iznosi 5% od ukupnog broja građana sa biračkim pravom

3.2. ZBOR GRAĐANA

Građani mogu raspravljati o pitanjima iz nadležnosti lokalne samouprave i usvajati zahteve i predloge koji se upućuju nadležnim organima.

Zbor građana se saziva za deo teritorije jedinice lokalne samouprave utvrđen statutom lokalne samouprave. Način sazivanja zbora građana, njegov rad, kao i način utvrđivanja stavova⁷ zbora uređuje se statutom lokalne samouprave i odlukom skupštine opštine.

Na primer: Za odlučivanje na zboru potrebno je prisustvo najmanje 10% birača sa tog područja (Statut Grada Loznica)

Organi i službe Grada dužni su da u roku od 60 dana od dana održavanja zbora građana, razmotre zahteve i predloge građana, zauzmu stav o njima, odnosno donesu odgovarajuću odluku ili meru i o tome obaveste građane.

3.3. REFERENDUM

Lokalni referendum može biti raspisan o pitanjima iz nadležnosti lokalne samouprave, pod uslovima propisanim zakonom i statutom.

Zakon predviđa i obavezu lokalnih organa da razmotre određene predloge građana i o njima zauzmu stav.

Građani mogu da učestvuju i kroz:

- javne rasprave;
- konsultacije;
- radne grupe;
- strateško planiranje;
- projekte;
- udruženja građana;
- mesne zajednice;
- volonterske akcije;
- inicijative i kampanje...

⁷ „Sl.list Grada Loznice“, br. 1/2019 – prečišćen tekst

4. OD IDEJE DO LOKALNE AKCIJE

Zamislamo da građani jednog naselja primete da je zapušten javni prostor.

4.1. PREPOZNAJTE PROBLEM

U fazi prepoznavanja problema preporuka je da grupa zainteresovanih građana zajednički razmotri ključne probleme kojima će se baviti. Kao pomoć mogu poslužiti pitanja:

Šta se dešava?

Ko je pogođen problemom?

Koliko dugo traje?

Postoje li već pokušaji da se problem reši?

PET PITANJA PRE POKRETANJA INICIJATIVE

☐ Koji problem rešavamo?

☐ Koga se problem tiče?

☐ Ko je nadležan?

☐ Ko nam može pomoći?

☐ Kako ćemo znati da smo uspeli?

4.2. OKUPITE LJUDE

Zašto? Da bi preuzeli aktivne uloge u rešavanju problema koji ih se tiču.

Okupljanje građana je važan prvi korak u animaciji zajednice i zajedničkom rešavanju problema. Kada se građani povežu oko problema koji ih se tiče, mogu razmeniti iskustva, prepoznati zajedničke interese i dogovoriti se o konkretnim koracima za njegovo rešavanje. Snaga zajednice je u aktivnom učešću građana, međusobnoj podršci i zajedničkom delovanju prema cilju.

Ne treba nam odmah 100 ljudi. Počnite sa nekoliko osoba koje dele isti cilj.

Razgovarajte sa komšijama, mladima, školom, udruženjima, lokalnim preduzetnicima ili drugim grupama.

4.2.1. Tehnike animacije građana

- Razgovori sa građanima i obilazak zajednice – neposredan kontakt, slušanje problema i upoznavanje sa potrebama ljudi.
- Zborovi građana i javne tribine – okupljanje građana radi razmene mišljenja, informisanja i zajedničkog dogovora.

- Radionice i grupne diskusije – podsticanje građana da zajedno analiziraju problem, predlažu rešenja i planiraju akcije.
- Mapiranje aktera i pronalaženje saveznika – prepoznavanje ljudi, grupa i organizacija koje mogu doprineti rešavanju problema.
- Volonterske akcije i zajedničke inicijative – uključivanje građana u konkretne aktivnosti, čime se jača poverenje i osećaj zajedništva.
- Korišćenje društvenih mreža i lokalnih medija – informisanje, povezivanje i motivisanje većeg broja građana da se uključe.

4.3. INFORMIŠITE SE

Pre nego što tražite rešenje, proverite:

- ko je nadležan?
- šta već postoji od planova?
- koje su zakonske procedure (naročito kod akcija koje se tiču imovinsko-pravnih osnova)?
- šta zakon dozvoljava?
- koliko bi rešenje koštalo?
- ko može biti partner?

4.4. DEFINIŠITE KONKRETAN CILJ

Cilj treba da bude jasno definisan i vremenski određen. Potrebno je izbeći opšte odrednice.

☐ „Hoćemo da naše naselje bude bolje.“

☒ „Do kraja maja želimo da uredimo prostor ispred škole, postavimo 10 klupa i organizujemo jednu zajedničku akciju sa najmanje 30 učesnika.“

4.5. NAPRAVITE PARTNERE

Različite grupe imaju različite interese, potrebno je u odnosu na problem, sagledati ko vam sve može biti “saveznik”. U cilju pridobijanja partnera potrebno je sprovesti akciju animiranja zajednice i javno zagovaranje rešavanja problema.

Dobra lokalna inicijativa često povezuje: **građane + lokalnu samoupravu + škole + udruženja + preduzetnike + javne službe.**

4.6. IMPLEMENTACIJA AKTIVNOSTI

Implementacija zajedničke akcije počinje pozivom građanima za učešće, informisanjem o cilju i značaju akcije i dogovorom o konkretnim aktivnostima. Nakon okupljanja, učesnici zajedno

definišu zadatke, dele zaduženja prema svojim mogućnostima i dogovaraju rokove i način komunikacije. Sledi sprovođenje planiranih aktivnosti, uz međusobnu podršku, praćenje napretka i prilagođavanje plana ukoliko je potrebno. Na kraju se sagledavaju ostvareni rezultati, razmenjuju iskustva i dogovaraju naredni koraci za nastavak zajedničkog delovanja.

4.7. URADITE I PROMOVIŠITE REZULTAT

Ljudi se lakše uključuju kada vide da njihov angažman proizvodi rezultat, zato dokumentujte:

- fotografije pre i posle;
- broj učesnika;
- aktivnosti;
- rezultate;
- sledeće korake.

5. PRIMER: MALA AKCIJA, VELIKA PROMENA

„Naš prostor – naša odgovornost“

Grupa građana primećuje da je mali javni prostor u naselju zapušten. Umesto da se samo objavi fotografija problema na društvenim mrežama, grupa pravi plan:

PROBLEM - Zapušten prostor koji građani svakodnevno koriste.

IDEJA - Urediti prostor kroz zajedničku akciju.

LJUDI - Stanovnici + mladi + lokalno udruženje + komunalna služba + lokalni preduzetnici.

AKTIVNOSTI - Čišćenje → uklanjanje otpada → sadnja → farbanje → postavljanje klupa → informativna kampanja.

REZULTAT - Uređen javni prostor i veća uključenost građana.

SLEDEĆI KORAK - Dogovor kako će se prostor održavati.

Nije svaka promena veliki projekat. Ponekad je važnije pokazati da građani mogu zajedno da reše konkretan problem.

PROMENA POČINJE KADA SE LJUDI ORGANIZUJU OKO ZAJEDNIČKOG CILJA!

Ovaj dokument napravljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovorna je isključivo Mreža za ruralni razvoj Srbije i ona nužno ne odražava stavove Evropske unije.
